

Priestorová diferenciácia obyvateľov Slovenska podľa náboženského vyznania

Z. Izakovičová, M. Moyzeová, M. Ciranová: Spatial Differentiation of Population Slovak Republic According to Denomination. Život. Prostr., Vol. 32, No. 3, 143–146, 1998.

The contribution is aimed at an evaluation of the structure and spatial differentiation of inhabitants of Slovakia on the basis of their denomination. The evaluation of the structure of religion was made in two hierarchic levels:

- regional – allegiance of population to the given type of religion according to districts was evaluated (data processing and evaluation was carried out on the basis of old administrative units, i. e. 38 districts),
- local – allegiance of population to the certain type of religion according to settlements was evaluated.

The evaluation on local level revealed a more detailed characteristics of the religious structure of population, on regional level we can separate more coherent zones of religious structure.

As to the amount of the denomination types, the religious structure of Slovakia is heterogenic. There are 4 basic types appearing more significantly and forming spatial coherent zones in the direction west-east.

Jedným z faktorov ovplyvňujúcich hodnotovú orientáciu obyvateľstva je nepochybne aj náboženstvo. Vo všetkých kresťanských, ale i iných náboženstvách, zdôrazňuje sa úcta k životu, a to nielen k ľudskému, ale všetkým jeho formám. Zachovanie rôznorodosti foriem života na Zemi je aj základnou myšlienkou v súčasnosti proklamovaného princípu trvalo udržateľného rozvoja.

Vo všeobecnosti sa náboženská štruktúra obyvateľstva hodnotí podľa počtu obyvateľov hlásiacich sa k určitému náboženskému vyznaniu.

U nás ide o problematiku na hodnotenie pomerne veľmi náročnú. Problémy spočívajú v nedostatočnej informačnej databáze, nakoľko neexistuje systematické každoročné sledovanie tohto ukazovateľa. Najnovšie údaje, ktoré máme k dispozícii na hodnotenie náboženskej štruktúry obyvateľstva Slovenska sú zo sčítania obyvateľstva, domov a bytov r. 1991. Pred štyridsaťročnou pauzou sa naposledy zisťovala náboženská príslušnosť r. 1950. V rámci sčítania obyvateľstva sa zisťuje príslušnosť občanov k danému typu náboženského vyznania na základe dobrovoľnosti. Tento faktor dobrovoľnosti čiastočne skresľuje skutočný stav. Od r. 1990 sa každoročne v oblasti demografickej štatistiky sleduje

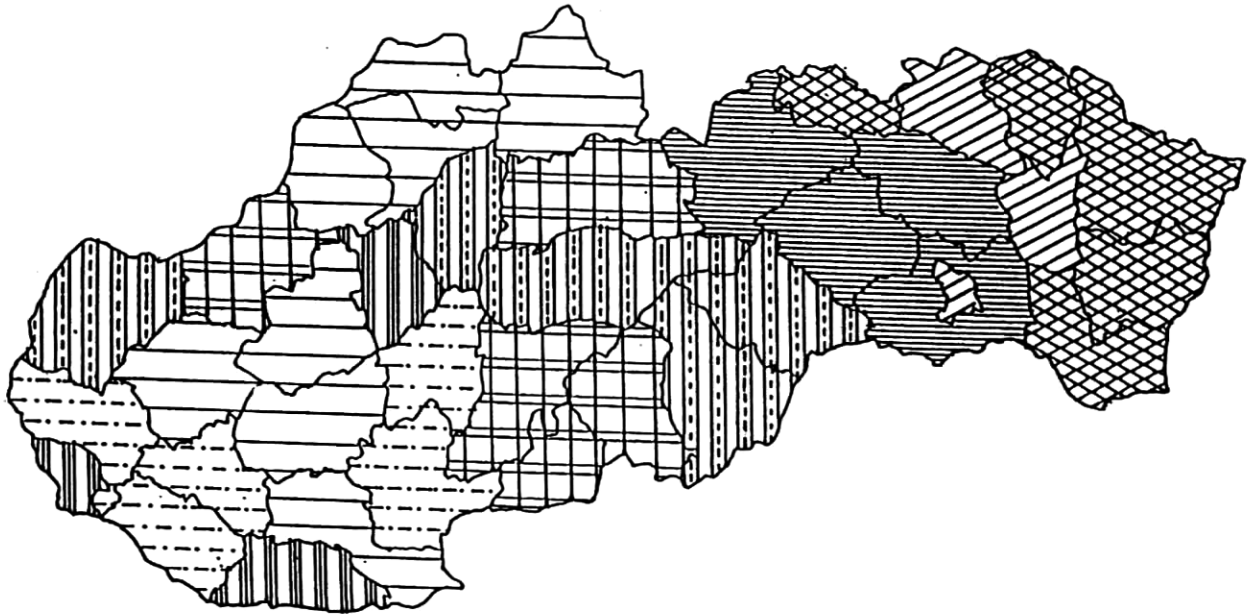
počet cirkevne krstených, cirkevných pohrebov a sobášov. Ide o ukazovatele hodnotenia pohybu (prírastku/úbytku) v rámci jednotlivých cirkví.

I napriek uvedeným problémom, hodnotenie náboženskej štruktúry obyvateľstva predstavuje dôležitý ukazovateľ ľudského potenciálu. Cieľom nášho príspevku je poukázať na štruktúru a priestorovú diferenciáciu obyvateľstva Slovenska na základe jeho náboženskej príslušnosti. Hodnotenie náboženskej štruktúry sme robili na dvoch hierarchických úrovniach:

- **regionálnej** – hodnotila sa príslušnosť obyvateľstva k určitému typu náboženského vyznania za okresy (poznámka: v čase sčítania a vyhodnocovania údajov platilo staré administratívne členenie SR, t. j. 38 okresov),
- **lokálnej** – hodnotila sa príslušnosť obyvateľstva k danému typu náboženského vyznania podľa obcí.

Z hodnotenia na lokálnej úrovni vyplynula detailnejšia charakteristika náboženskej štruktúry obyvateľstva, na regionálnej sme mohli vyčleniť súvislejšie zóny typov náboženských štruktúr.

Náboženskú štruktúru obyvateľstva sme stanovili podľa podielu obyvateľstva určitej administratívnej

Okresy prevažne rímskokatolícke

	60-70 % rím.kat.
	71-90 % rím.kat.

Okresy rímskokatolícko-gréckokatolícko-evanjelické

	60-70 % rím.kat.	2-5 % gréck.kat.	4-8 % evanj.
--	------------------	------------------	--------------

Okresy rímskokatolícko-evanjelické

	50-60 % rím.kat.	10-25 % evanj.
	30-50 % rím.kat.	10-25 % evanj.
	30-60 % rím.kat.	3-10 % evanj.

Okresy rímskokatolícko-gréckokatolícke

	50-60 % rím.kat.	15-20 % gréck.kat.
	30-50 % rím.kat.	20-40 % gréck.kat.

1. Priestorová diferenciácia obyvateľstva podľa náboženského vyznania r. 1991

jednotky hlásiaceho sa k určitému typu náboženského vyznania z celkového počtu obyvateľov. Pri sčítaní obyvateľstva, domov a bytov r. 1991 sa sledovalo 22 náboženských vyznaní (MK SR v súčasnosti eviduje na Slovensku 15 typov), z čoho sa na celkovej klasifikácii podieľali len 4 typy so zastúpením nad 1 %.

Pri hodnotení obcí podľa prevažujúceho náboženského vyznania sme si ako kritérium stanovili, že podiel obyvateľov s prevažujúcim vierovyznaním bude prevyšovať 40 %, a tak sme mohli vyčleniť nasledujúce kategórie:

- **Obce s prevahou obyvateľstva rímskokatolíckeho vyznania.** Tieto obce sa nachádzajú viac-menej na celom území Slovenska, avšak najvýznamnejšie sú zastúpené na západnom a severnom Slovensku, v oblasti Oravy, Kysúc, Podunajskej pahorkatiny, Žilinskej a Považskej kotliny.

- **Obce s prevahou obyvateľstva evanjelického a. v.** Najväčší počet týchto obcí je v oblasti Záhoria, Myjavskej pahorkatiny, Liptova, Zvolenskej kotliny a juhoslovenských kotlín.

- **Obce s prevahou obyvateľstva gréckokatolíckeho vierovyznania.** Tieto obce sa výrazne kumulujú na severovýchodnom Slovensku. Najvýraznejšie sú zastúpené v okresoch Svidník, Stará Ľubovňa, Bardejov a Humenné.

- **Obce s prevahou obyvateľstva reformovanej cirkvi.** Ide o málo početnú skupinu obcí na juhu Slovenska.

- **Obce s prevahou obyvateľstva pravoslávneho vierovyznania.** K tejto skupine patrí 23 obcí severovýchodného Slovenska.

Poslednú skupinu tvoria obce z hľadiska náboženského vyznania veľmi rôznorodé, bez výraznej prevahy jedného typu.

Na regionálnej úrovni sme vyčlenili štyri základné typy, ktoré vytvárajú výrazné priestorové zóny v smere západovýchodnom. Ide o nasledujúce okresy:

- **s prevahou rímskokatolíkov** – prevažne okresy západného a severného Slovenska: Bratislava-vidiek, Dunajská Streda, Galanta, Trnava, Nitra, Topoľčany, Nové Zámky, Čadca, Dolný Kubín, Žilina a ďalšie,

- **rímskokatolícko-evanjelické a. v.** – najmä okresy stredného Slovenska: Martin, Banská Bystrica, Rimavská Sobota, Rožňava, Liptovský Mikuláš. Okrem nich sem patria aj okresy Senica, Komárno a Bratislava-mesto,

- **rímskokatolícko-gréckokatolícke** – ide o okresy na východnom Slovensku: Stará Lubovňa, Bardejov, Svidník, Humenné, Michalovce, Trebišov, Bardejov a Vranov nad Topľou,

- **zmiešané**, ktoré vytvárajú prechodnú zónu medzi oblasťami rímskokatolícko-evanjelickými a rímskokatolícko-gréckokatolíckymi.

Patria sem okresy Poprad, Spišská Nová Ves, Prešov a Košice-vidiek (obr. 1).

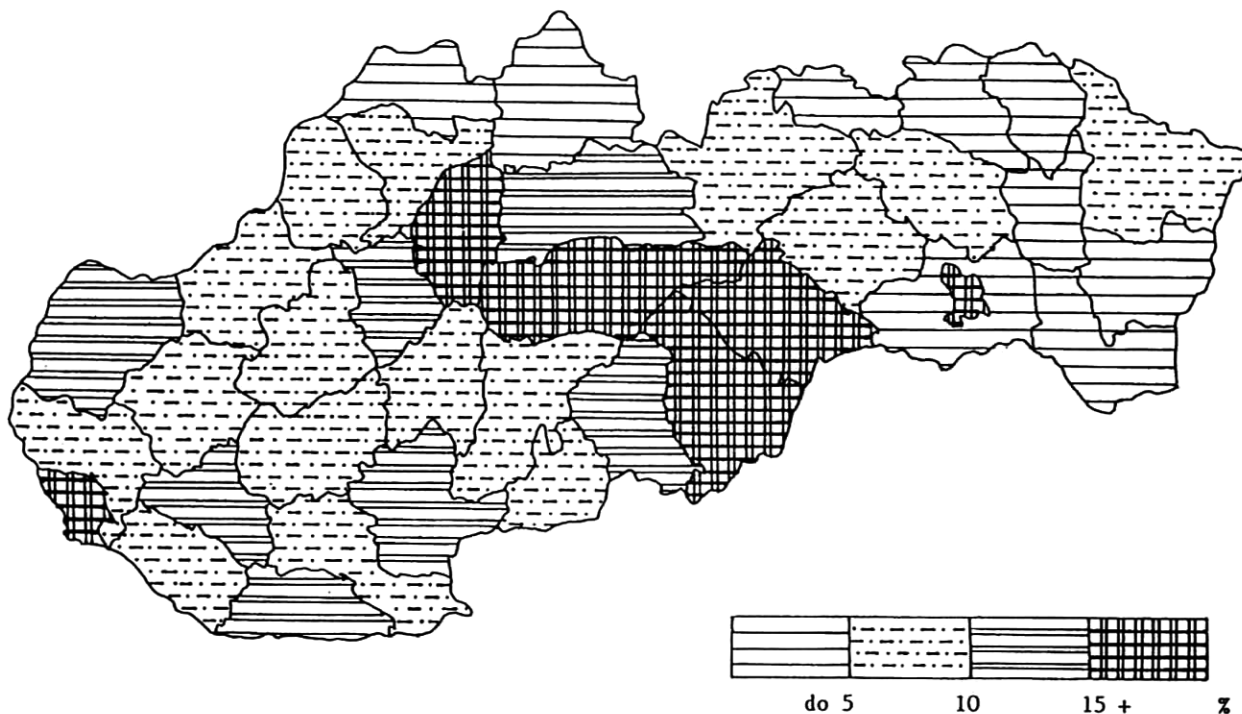
Z celkového hodnotenia možno konštatovať, že Slovensko z hľadiska náboženského vyznania obyvateľstva je veľmi heterogénne. Dominantné postavenie má rímskokatolícke náboženstvo, ku ktorému sa hlási 60,43 % obyvateľstva. Druhú skupinu, ale percentuálne výrazne

menšiu, tvorí obyvateľstvo evanjelického a. v. (6,2 %). Ku gréckokatolíckemu vierovyznaniu sa hlási 3,38 % obyvateľov a k reformovanej cirkvi 1,6 %. Ostatné vierovyznania sú zastúpené nepatrne. Počet obyvateľov hlásiacich sa k nim nepresahuje 1 %. Prehľad jednotlivých náboženstiev a ich zastúpenie uvádza tab. 1.

Osobitnú skupinu tvorí obyvateľstvo *bez vyznania* (9,7 %) a obyvateľstvo, ktoré *nevedelo svoje vierovyznanie* (17,4%). Pre toto obyvateľstvo nie sú typické žiadne priestorové zóny, je rozptýlené po celom území Slovenska. Najväčší podiel obyvateľstva bez náboženského vyznania vykazujú mestské sídla a väčšie vidiecke sídla. S pribúdajúcim počtom obyvateľstva v obciach narastá aj počet obyvateľov bez náboženského vyznania. Z tohto aspektu sú najcharakteristickejšie okresy Banská Bystrica, Prievidza, Rimavská Sobota a Rožňava. Priestorovú diferenciáciu obyvateľstva bez náboženského vyznania na regionálnej úrovni znázorňuje obr. 2.

Z analýzy prírastkov a úbytkov obyvateľstva hlásiacich sa k 4 najvýznamnejším cirkvám vyplývajú zaujímavé fakty. V r. 1995 takmer všetky cirkvi, okrem reformovanej, vykazujú prírastok. Tieto výsledky sú obzvlášť zaujímavé v súvislosti s demografickým trendom na Slovensku, ktorý charakterizuje celkový pokles obyvateľstva. Tu zrejme zohráva úlohu aj fakt, že prírastky veriacich v jednotlivých cirkvách, vyjadrené roz-

2. Priestorová diferenciácia obyvateľstva bez náboženského vyznania r. 1991

Tab. 1. Náboženská štruktúra obyvateľov Slovenska r. 1991

Názov cirkvi	Muži	Ženy	Spolu	[%]
Registrované v SR:	–	–	–	–
Rímskokatolícka cirkev	1 520 559	1 666 824	3 187 383	60,430
Starokatolícka cirkev	373	509	882	0,020
Gréckokatolícka cirkev	86 582	92 151	178 733	3,380
Pravoslávna cirkev na Slovensku	16 302	18 074	34 376	0,650
Cirkev československá husitská	270	355	625	0,010
Evanjelická cirkev a. v. na Slovensku	150 927	175 470	326 397	6,200
Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku	38 654	43 891	82 545	1,600
Apoštolská cirkev na Slovensku	483	633	1116	0,020
Evanjelická cirkev metodistická	2028	2331	4359	0,080
Bratská jednota baptistov v SR	1043	1422	2465	0,050
Cirkev bratská	838	1023	1861	0,035
Cirkev adventistov siedmeho dňa	748	973	1721	0,030
Kresťanské zbory na Slovensku	300	400	700	0,013
Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia	4180	6321	10 501	0,200
Ústredný zväz Židovských náboženských obcí v SR	380	532	912	0,017
V SR neregistrované:	–	–	–	–
Česko-bratská evanjelická cirkev	374	437	811	0,015
Sliezka evanjelická cirkev	59	69	128	0,002
Novoapoštolská cirkev	80	109	189	0,004
Jednota bratská	49	67	116	0,022
Náboženská spoločnosť čs. unitárov	6	7	13	0,0002
Ostatné kresťanské cirkvi	1656	1969	3625	0,070
Ostatné cirkvi a náboženské spoločnosti	898	593	1491	0,028
Nezistené	469 764	448 071	917 835	17,400
Bez vyznania	277 508	238 043	515 551	9,770

dielom cirkevne krstených detí a cirkevných pohrebov, sú čiastočne skreslené aj v dôsledku krstu obyvateľov vyšších vekových kategórií (nie práve narodených detí), čím tento ukazovateľ nevyjadruje skutočné prírastky novonarodených. Najvyšší prírastok vyjadrený na základe pomeru cirkevne krstených detí a cirkevných pohrebov – 3,25 % zaznamenala pravoslávna cirkev. V rímskokatolíckej cirkvi to bolo 0,44 % a v gréckokatolíckej cirkvi 0,33 %. Evanjelická cirkev a. v. dosahovala r. 1995 prírastok 0,13 %. Úbytok zaznamenala len reformovaná kresťanská cirkev, a to – 0,35 %.

Z analýzy inštitucionálneho zabezpečenia – počtu duchovných, počtu katechétov, ako aj počtu kostolov vyplýva, že najnepriaznivejšia situácia je v rímskokatolíckej a evanjelickej cirkvi. V rímskokatolíckej na 1 duchovného pripadá až 1920 veriacich a na 1 katechéta 2253 veriacich, v evanjelickej cirkvi na 1 duchovného 1275 a na 1 katechéta 2147 veriacich. Z tohto aspektu je najpriaznivejšia situácia v pravoslávnej cirkvi, kde na 1 duchovného pripadá 484 a na 1 katechéta 687 občanov. V rímskokatolíckej cirkvi na 1 kostol pripadá až 1341 veriacich. Najpriaznivejšia situácia je v pravoslávnej cirkvi, kde na 1 kostol pripadá 215 a v reformovanej kresťanskej cirkvi s 252 veriacimi pripadajúcimi na 1 kostol. Sú to, samozrejme, iba štatistické údaje.

Štatistické údaje.

Literatúra

- Izakovičová, Z., 1992: Ľudský potenciál. In Hrnčiarová, T. a kol.: Krajinnokoekologické podmienky rozvoja regiónov SR. ÚKE SAV Bratislava, p. 60–75.
- Kol., 1991: Výsledky sčítania obyvateľstva, domov, bytov a domácností Slovenska. ŠÚ Bratislava.
- Kol., 1996: Štatistická ročenka, ŠÚ SR, VEDA Bratislava, 681 pp.

RNDr. Zita Izakovičová (1959), odborná pracovníčka ÚKE SAV Bratislava. E-mail: zita@uke.savba.sk
 RNDr. Milena Moyzeová (1961), odborná pracovníčka ÚKE SAV Bratislava. E-mail: milena@uke.savba.sk
 Marta Ciranová (1948), redaktorka časopisu Životné prostredie ÚKE SAV Bratislava. E-mail: martac@uke.savba.sk
 Ústav krajinej ekológie SAV, Štefánikova 3, P. O. Box 254, 814 99 Bratislava.